

KOVÁCS LÁSZLÓ – OSVALD MÁRIA

A mentális lexikon szakmai szerveződése

Specialized knowledge, special languages and the organization of the mental lexicon

The aim of this paper is to investigate how knowledge of special fields (in this particular case, economics and sports) affects the organization of the mental lexicon. Based on two empirical studies the paper analyzes responses given to word associations and shows that the organization of the mental lexicon in experts and non-experts is different. Furthermore, the data collected indicate that the mental lexicon of experts is shaped differently by terminological knowledge on one hand and encyclopaedic knowledge of that particular field on the other: whereas terminological knowledge is the outcome of expertise, subject specific encyclopaedic knowledge is rather a result of age. The findings can be used as the basis for future recommendations concerning the improvement of methods used in the teaching of special subjects.

1. Bevezetés

Jelen tanulmány a mentális lexikon szakmai szerveződését vizsgálja, szóasszociációs kutatások eredményeit felhasználva. A mentális lexikont – habár elfogadott agyi szótárként való kezelése – a mai napig nem definiálták. Ennek oka, hogy a pszicholingvisztikával foglalkozó kutatók egy része a mentális lexikont csak metaforaként és nem definiálandó fogalomként kezeli (Jarema és Libben 2007). A mentális lexikont a továbbiakban agyi szótárként értelmezzük, abban Huszár (2005) alapján három szintet feltételezve: a konceptus (nyelvfüggetlen fogalom), a lemma (konkrét nyelvhez köthető, de absztrakt szó) és a lexéma (konkrét nyelvi szó, fonológiai alakkal) szintjét. A konceptuális szint részének tekintjük a szemantikai tudást, de részletesen nem vizsgáljuk a reprezentáció szintjeit és formáját, az azok közötti összefüggéseket (velük kapcsolatban vö. pl. Navracsics 2007).

A mentális lexikon szakmai szerveződését vizsgálva célszerűnek látunk elkülöníteni két rendszert, amelyek összefüggnek ugyan egymással, véleményünk szerint azonban külön kezelendők. Az egyik a szakmai tudás, a másik a szaknyelvi tudás. A szakmai tudáson jelen esetben a szakmával kapcsolatos enciklopedikus tudást értjük. A szaknyelvi tudás a megfelelő szakkifejezések ismeretét jelenti. A kettő szerintünk azért nem együtt kezelendő, mert a szaknyelvi tudás nem feltétlenül jelent szakmai ismereteket is, ugyanakkor szakmai tudás is elképzelhető szaknyelvi ismeretek nélkül. A kétfajta tudás szétválasztását Muráth (2006) is megteszi fordítási kérdéseket elemezve. Az asszociációs vizsgálatok során többnyire a szaknyelvi ismereteket tudjuk mérni; azt nem vizsgáljuk, hogy a szaknyelvi válasz mögötti szakmai tudás helytálló-e. Ugyanakkor sportszaknyelvi vizsgálatunk során a hívószavak közé tettünk tu-

lajdonneveket is, amelyek nem annyira a szaknyelvi, hanem inkább az enciklopedikus ismereteket aktiválják. A szaknyelvek kérdéskörével, azok feloszthatóságával, részterületeivel nem kívánunk jelen tanulmány keretein belül részletesen foglalkozni. Szaknyelvek jellemzőivel kapcsolatban áttekintést ad többek között Kurtán (2003, 2006) és Fóris (2005).

A mentális lexikon szakmai szerveződésének vizsgálata során több tényezőt kell figyelembe vennünk. Habár a mentális lexikon tárol szakmai tudást is, nincs tudomásunk olyan kutatásról, amely kifejezetten a mentális lexikon szakmai szerveződésének vizsgálatát tűzte ki célul. Rosenzweig (1970) kutatta asszociációkkal egyetemi hallgatók és munkások mentális lexikonát, vizsgálata azonban nem szakma- vagy szaktudás-specifikus: a válaszadók iskolai végzettségének szintjével és nem ismeretük fajtájával függ össze. A szóasszociáció mint a mentális lexikon kutatásának eszköze elfogadottnak tekinthető (vö. Cramer 1968, Gósy 2005, Lengyel 2008, Postmann és Keppel 1970). A vizsgálatok esetén szabad szóasszociációt használtunk (vö. Gósy 2005), ahol a vizsgálat alanyának a stimulus szó (hívószó) elolvasása után le kellett írnia az elsőnek eszébe jutó szót (válaszszó).

A mentális lexikon szakmai szerveződésének vizsgálata felveti a kvalitatív adatok értékelésének és osztályozásának kérdését. A kapott asszociációkról ugyanis el kell döntenünk, hogy adott szaknyelvhez tartoznak-e. Az elsődleges probléma az, hogy a köznyelvi szókincs és a szakszókincs határai elmosódottak (vö. Fóris 2005). Vannak olyan szavak, amelyek a szűken vett szaknyelv szavai (*asszó, cukahara, fuvarparitás, kettős könyvvitel*), és vannak olyanok is, amelyek egyszerre szaknyelvi és köznyelvi szavak (*futball, KO, bank, hitel*). Ennek megfelelően az asszociációs válaszként adott szavak besorolása is nehéz. Az egyik megoldás valamely szakkönyv/enciklopédia/szakszótár címszólistájának használata lehetne, vagyis azokat a szavakat tekinthetnének szakszónak, amelyek az adott mű címszavai között szerepelnek. Ez elméletileg járható, gyakorlatilag nehezen kivitelezhető megoldás: az „etalonként” választott mű tartalmazhat adott területről (a példában gazdaság) pár száz (pl. Chikán és Wimmer 2003), de akár pár ezer (pl. Bárányné és Mihalik 2002) címszót is. Egyértelmű szabályok hiányában a szakszóként történő besorolást minden egyes hívószó és válaszszó esetén külön mérlegelni kell. Így például az *adó* hívószóra érkező *kulcs* válasz szakmai jellegű válasznak tekinthető, ugyanakkor a *bank* szóra adott *kulcs* válasz nem tekinthető annak. Cramer (1968) szintén utal rá, hogy szóasszociációs válaszok kvalitatív besorolása (pl. fogalmi hasonlóság/eltérés) nem történhet objektív kritériumok alapján. Több megoldást is javasol: a besorolást a kísérlet vezetője, a kísérlet alanya vagy független személyek (szakértők) tehetik meg. Jelen kutatások során a besorolást minden esetben a kísérlet vezetője végezte, majd az eredményt független személyek ellenőrizték. A besorolások így nem tekinthetők objektívnek, de jelenleg nem ismerünk olyan módszert, amely objektív besorolást tenne lehetővé. Cramer (1968) a kvalitatív, Kovács (2011, megjelenés alatt) a szakmai besorolás nehézségéből adódó problémákat tárgyalja bővebben.

2. Sportszaknyelvi kifejezések és a mentális lexikon

„A sport mára elválaszthatatlanul összefonódott a mindennapjainkkal, egyes sportesemények akár társadalmi eseménnyel is felérnek. Valamilyen formában mindannyian megnyilatkozunk a sporttal kapcsolatosan: ki-ki mert kedveli, vagy mert nem szereti.”

(Osvald 2009: 22) A sport nyelve szaknyelvi kutatásoknak is tárgya, mind a sportnyelv egésze (Bánhidai 1971, Balázs és Grétsy 2003), mind annak egy-egy szelete (pl. Honfi 2004).

A sport szaknyelvével kapcsolatban végzett szóasszociációs kutatást Oswald (2009). Kutatásában 100 fővel töltetett ki szóasszociációs tesztet. A 100 fő négy, egyenként 25 fős csoportba sorolható:

NST – nem sportoló tanárok (átlagéletkor 45 év)

NS – nem sportoló fiatalok (átlagéletkor 26 év)

ST – edzők vagy testnevelők, azaz sportoló tanárok (átlagéletkor 41 év)

S – sportolók (átlagéletkor 25 év)

Az asszociációs teszt 100 hívószót tartalmazott, amelyek mindegyike vagy sporttal kapcsolatos szaknyelvi hívószó, vagy a sporttal is összefüggésbe hozható köznyelvi szó (1. melléklet). A szólista tehát egyrészt a specifikus szakszókincs elemeiből (vö. Kurtán 2003: 155), másrészt a köznyelv és a szakszókincs határán található szavakból áll, az utóbbiaknak a köznyelvben is és a sportszaknyelvben is van (esetleg egymástól eltérő) jelentése.

Osvald ezek közül kiválasztott 20 hívószót (*asszó, bukóforduló, cukahara, csavar, drukker, EPO, fáradtság, hazafutás, KO, óvni, pást, repülőrajt, rittberger, táplálékkiegészítő, tatami, torony, verseny, Wimbledon, zsákol, 7 méteres*), és a rájuk adott válaszokat elemezte. A 20 hívószó is a fenti két csoportot képviseli: a specifikus szakszókincs szavait (*asszó, bukóforduló, cukahara, EPO, pást, repülőrajt, rittberger, tatami, Wimbledon, 7 méteres*), valamint a köznyelv és szaknyelv határán lévő szavakat (*csavar, drukker, fáradtság, hazafutás, KO, óvni, táplálékkiegészítő, torony, verseny, zsákol*).

A kutatás kvalitatív és kvantitatív elemzésnek vetette alá a válaszokat. Oswald először minden hívószó-válasz szó páros esetében eldöntötte, hogy a válasz szó sporttal kapcsolatos válaszszónak tekinthető-e. Szakmai ismeretekkel (sporttal) kapcsolatos válaszszavaknak csak azokat a szavakat fogadta el, amelyek igazolják, hogy a válaszadó ismeri a hívószó szaknyelvi jelentését. Ebben az összefüggésben tehát az *asszó* hívószóra a *tenisz* válasz szó nem tekinthető helyesnek. Természetesen más összefüggésben nem beszélhetünk helyes és helytelen asszociációról (vö. Umamoto 1998), a mentális lexikon szaknyelvvvel kapcsolatos vizsgálatai során azonban elfogadhatónak tekintjük ezt a „besorolást”. Ezek után a hívószóra adott, sporttal kapcsolatos válaszok száma a négy adatközlői csoportban külön-külön összegzésre került.

A válaszok elemzése során kimutathatóak voltak bizonyos különbségek a sporttal foglalkozó szakemberek és a sporttal nem foglalkozók válaszai között: a sport-szakszavak esetében hat szónál (*EPO, bukóforduló, hazafutás, tatami, pást, cukahara*) a sportolók és az edzők válaszszóként több helyes asszociációt adtak meg; négy szó esetében (*Wimbledon, repülőrajt, asszó, rittberger*) nem volt kimutatható különbség. A sporttal kapcsolatos, de a köznyelvben is használatos szavak esetében nem volt releváns eltérés: három esetben (*táplálékkiegészítő, torony, verseny*) a nem sportolók/tanárok adtak több „helyes” válaszszót; két esetben (*fáradtság, csavar*) a sportolók/edzők; öt esetben (*zsákol, 7 méteres, óvni, KO, drukker*) nem volt kimutatható különbség.

A szemantikai előfeszítés befolyásolhatta az eredményeket, hiszen minden hívószó vagy sport-szaknyelvi szó, vagy sporthoz is kapcsolható szó volt. Ugyanakkor az elő-

feszítés ténye nem egyértelműen igazolható: a *csavar* hívószó esetében (7. szó) csak 28 a sportnyelvi asszociáció, lényegesen több asszociáció (54) utal a csavarra mint a műszaki szaknyelv szavára; az *óvni* hívószóra (87. szó) 11 sportnyelvi, viszont 83 nem sportnyelvi válasz érkezett, ezek többsége az *óvni* szót 'védeni' jelentésben értelmezte. A szemantikai előfeszítés nem minden esetben volt tehát hatással a válaszokra. A vizsgálat nyomán javasoljuk a szemantikai előfeszítésnek az eddigieknél összetettebb elemzését. Az eredmények alapján ugyanis véleményünk szerint megkérdőjelezhető, hogy a szemantikai előfeszítés (elméleti) megléte szükségképpen szignifikánsan befolyásolja az asszociációs válaszokat. (Az szemantikai előfeszítést tág értelemben használjuk, értelmezésünkben az „előfeszítés” vagy ’priming’ kifejezés azt a hatást jelöli, amikor egy inger befolyásolja a feldolgozó rendszer további teljesítményét” (Baddeley 2001: 549). Az előfeszítéssel kapcsolatban részletesebben vö. pl. Baddeley 2001 és McNamara 2005.)

3. Gazdasági szaknyelvi kifejezések és a mentális lexikon

Gazdasági szaknyelvvvel kapcsolatban Kovács (2011) végzett szóasszociációs kutatásokat. Kutatása az Agykapocs-rendszerrel (vö. Kovács 2008) gyűjtött adatokat elemzi; ez a rendszer elektronikus adatbázisban gyűjt és tárol szóasszociációs adatokat. A kutatásban részt vevők által megadott asszociációk lekérdezhetők nem, kor, végzettség fajtája és végzettség szintje szerint. Az adatbázisból nyert adatok alapján a kutatás már kimutatta többek között a mentális lexikon kapcsolatainak irányított voltát (Kovács 2009). A rendszer működését itt nem részletezzük (vö. Kovács 2008, 2011), csupán azt emeljük ki, hogy az asszociációs kutatás első száz hívószava több, gazdasággal kapcsolatos kifejezést is tartalmazott (2. melléklet). Az egyes hívószavakra változó mennyiségű válasz érkezett, ami a kutatás módszertanából fakadt (vö. Kovács 2011). Az adatok száma hívószavanként kb. 500–600 között mozog, ezért a kutatás százalékos adatokkal számolt. A válaszokat Kovács a végzettség függvényében vizsgálta, külön elemezve a középfokú gazdasági végzettségűek, a felsőfokú gazdasági végzettségűek, valamint a gazdasági végzettséggel nem rendelkezők adatait.

Kovács (2011) a szólistából 19 hívószót elemzett (*adó, áfa, ár, bank, bankkártya, biztonság, drága, fizetés, gazdag, gazdaság, hitel, kereskedelem, manager, marketing, olcsó, reklám, tőzsde, vállalkozás, vám*). Az elemzésekhez felhasználta Császár (2009) számításait és Excel makróit.

A 19 hívószó a következőképpen csoportosítható:

- köznyelvben használt szó (olyan szavak, amelyek a gazdasági élethez minimálisan kapcsolódnak, inkább köznyelvi szavaknak tekintendők)
biztonság, drága, gazdag, olcsó
- köznyelvben és gazdasági szaknyelvben használt szó (olyan szavak, melyek a gazdasági életben is használatosak, de a köznyelvnek is részei, a mindennapokban használjuk őket)
adó, ár, bank, bankkártya, fizetés, gazdaság, hitel, reklám
- inkább gazdasági szakszó, mint köznyelvi szó (ettől függetlenül a köznyelvben is ismertek)
áfa, kereskedelem, manager, marketing, tőzsde, vállalkozás, vám

A válaszokat Kovács is kvalitatív, majd kvantitatív elemzésnek vetette alá. Az eljárást, a besorolás megfontolásait itt nem részletezzük, mivel azonosak a Bevezetőben és sporttal kapcsolatos asszociációs vizsgálatnál vázoltakkal (részletesen: Kovács 2011).

Kovács esetében az adatok elemzése azt mutatta, hogy az *áfa* hívószóra érkezett messze a legtöbb (61%) gazdasági jellegű válasz, ezt a *tőzsde, vállalkozás, bank, kereskedelem, ár* szavak követték. A legkevesebb gazdasági jellegű válaszsót a *biztonság, drága, gazdag, olcsó* szavak hívták elő.

Jelen vizsgálatban a szemantikai előfeszítés hatása elhanyagolható, ugyanis a gazdasági szaknyelvi hívószavak véletlenszerűen oszlottak el a 100 hívószó között.

4. Egyéb összefüggések

4.1. Életkor és szaknyelvi szerveződés kapcsolata

Habár Oswald fentebb leírt kutatásában nem kifejezetten szaktudás és életkor között keresett kapcsolatot, munkájának egyik eredménye, hogy az adatok alapján összefüggés rajzolódik ki a szakmai mentális lexikon felépítése és a kor között is. Az *asszó, cukahara, bukóforduló, pást, repülőrajt, rittberger, tatami, Wimbledon* hívószavakra adott válaszok esetében egyértelműen kimutatható volt, hogy ezek a korral függték össze: az idősebb (sportoló és nem sportoló) korosztály egyértelműen több sporttal kapcsolatos válaszsót aktivált, mint a fiatalabb korosztályba tartozók. Hasonló összefüggés mutatható ki (legalábbis részben) a sportolók nevére adott válaszközl: ezek esetében 5 alkalommal (*Nadia Comaneci, Csák Ibolya, Pars Krisztián, Mark Spitz, Szekeres Pál*) szintén a kor játszott nagyobb szerepet. *Tiger Woods* esetében a fiatalok adtak több sportra utaló asszociációt. A *nincs válasz* „kategória” elemzése szintén rámutat, hogy a szaknyelvi szókinés a korral is összefügg. A *nincs válasz* „válaszok” száma összesítve az egyes vizsgált csoportokban: nem sportoló 344 db, sportoló 275 db, tanár 137 db, edző 79 db.

4.2. Végzettség és szaknyelvi szerveződés kapcsolata

Kovács (2011) összevetette középfokú és felsőfokú gazdasági végzettségűek, valamint gazdasági végzettséggel nem rendelkezők asszociációit is. A felsőfokú és a középfokú gazdasági végzettségűek egyértelműen több gazdasági jellegű szóra asszociáltak, a gazdasági végzettséggel nem rendelkezők lényegesen kevesebbre. A felsőfokú és a középfokú végzettségűek válaszai között szintén van minimális különbség: a felsőfokú végzettségűek – minimálisan ugyan, de – több gazdasági jellegű válaszsóra asszociáltak. Ugyanakkor a viszonylag kevés adat, illetve a csak minimális eltérések miatt nem jelenthető ki egyértelműen, hogy a különbség releváns. Mindkét csoport a gazdaságibb jellegű (a fentebbi 2. és 3. kategóriába tartozó) szavakra asszociált inkább gazdasági válaszsavakkal. Bizonyos hívószavak esetében (pl. *kereskedelem, marketing*) a laikusok és szakemberek válaszai nem térnek el egymástól szignifikánsan.

4.3. Mentális lexikonból történő lehívás állandósága

A sporttal kapcsolatos asszociációs kutatás során a *bajnok* hívószó kétszer szerepelt a listában: a 62. és a 89. helyen. A két szóra adott válaszokat újabb élmények, új szitu-

áció stb. valószínűleg nem befolyásolták, mivel a két hívószóra adott válaszok között csak pár perc telt el. A szemantikai előfeszítés természetesen befolyásoló tényező, mindkét esetben valószínűleg hasonló mértékben. Összesen 61 szót aktiváltak a kísérlet alanyai, közülük 16 szót a hívószó mindkét előfordulására (a Ø a „nincs válasz” kategória). Az 1. táblázat ezeket a válaszokat mutatja, a mellettük álló szám azt mondja meg, hogy az adott válasz hányszor fordult elő a 100 válaszból.

	bajnok 62.	bajnok 89.
aranyérem	1	3
bajnokok ligája	1	1
csapat	6	6
első	12	11
győzelem	5	1
győző	1	1
győztes	20	16
legjobb	4	5
Michael Schumacher	3	2
medál	1	1
nyerő	1	2
nyertes	6	5
olimpia	3	2
öröm	3	3
sport	2	1
sportoló	1	1
Ø (nincs válasz)	8	11

1. táblázat: A listában kétszer szereplő bajnok hívószóra adott válaszok és azok száma (A táblázat csak a mindkét esetben előforduló válaszokat tartalmazza)

A válaszok alapján egyértelműen kimutathatók bizonyos normák. Ugyanakkor a táblázatból nem derül ki, hogy fenti egyező asszociációk közül (57db) összesen csupán négy (!) származik azonos alanyoktól (*győző*, *Michael Schumacher*, *öröm*, *sport*) (Osvald 2009: 83). Ez az eredmény (legalábbis a tanulmány szerzői számára) meglepő és további vizsgálatokat igényel.

5. Eredmények

Osvald (2009) kutatása a szaknyelvi spektrum egyik végét, vagyis a specifikus szaknyelvi szavakat, valamint a szaknyelvi és köznyelvi szavakat vizsgálta. Kovács (2011) vizsgálata a spektrum másik végét, vagyis a szaknyelvi és köznyelvi, valamint szaknyelvhez is kapcsolható, de inkább köznyelvi szavakat ölelte fel. Megállapítható, hogy 1. a specifikus szaknyelvi szavak kifejezetten szaknyelvi asszociációkat, 2. a szaknyelvi és köznyelvi szavak (gyenge szakszavak) életkor, végzettség és szemantikai előfeszítés függvényében változó számban szaknyelvi vagy köznyelvi asszociációkat, 3. a köznyelvi szavak köznyelvi asszociációkat hívnak elő. A szaknyelvi és köznyelvi

hívószavak (gyenge szakszavak) esetében gyakoribb a szakmai válaszsavak lehívása, ha

- adott szakmában végzettséget szerzett a válaszadó,
- a válaszadó végzettségének szintje magasabb,
- a válaszadó relatíve idősebb (fiatal-középkorú),
- szemantikai előfeszítés történt.

Ezek az eredmények ugyanakkor további elemzést igényelnek, a kutatások jelenlegi állásánál (az első összefüggést leszámítva) inkább hipotézisként kezelendők.

Korábban utaltunk rá, hogy a szakmai ismereteket szakmai enciklopedikus és szaknyelvi ismeretekre bontjuk. Elképzelhető, hogy az életkor befolyása, amelyet a sportszaknyelvi asszociációk során tapasztaltunk, pontosan erre a kettősségre vezethető vissza. Ha a szakmai enciklopedikus ismereteket állandóan változóan, pontosabban az életkorral bővülőnek tekintjük, akkor érthető, miért volt több esetben összefüggés az életkor és a szakmai tudás, és nem csak a képzettség és a szakmai tudás között. Valószínűsíthető, hogy a fiatalabbak – sportolók vagy nem sportolók – kevesebb enciklopedikus ismerettel rendelkeznek, tehát a hallott új szavakat (és ismereteket) nehezebben tudják már meglévő ismeretekhez kapcsolni. Idősebbek esetében az új ismeret (akár szaknyelvi szó) már meglévő régi információhoz kapcsolódik, vagyis gyorsabban rögzül. Ezt a feltételezést látszik alátámasztani a *nincs válasz* kategória is.

A két rendszer elkülönítése szakmák oktatása szempontjából lehet lényeges: egyaránt fontos a szakmai ismeretek és a szaknyelv oktatása. A kettőnek együtt kell történnie, vagyis a szaknyelvi ismereteket szakmai ismeretekhez kell kapcsolni nemcsak implicit, hanem explicit módon is. Ugyanakkor a szakmai ismeretek elvont (nem gyakorlatközeli) oktatása valószínűleg szintén megnehezíti mind a szakma, mind a szaknyelv elsajátítását. Az oktatás (felsőoktatás) kezdetekor feltehetően nem célszerű elméleti szakmai ismereteket oktatni, hiszen a hallgató nem tudja a szakmailag is és nyelvilag is új ismereteket már meglévő ismeretekhez kapcsolni: tehát lesz szakmai információja és szaknyelvi információja, de a kettő esetleg nem kapcsolódik össze, illetve nem lesz érthető a gyakorlati alkalmazásuk. Logikus megoldásnak tűnik kezdetben olyan szaknyelvi-enciklopedikus ismeretek tanítása, amelyek kifejezetten gyakorlatközeliek, pl. sport-szaknyelv oktatása videókkal, gazdasági szaknyelv tanítása egyszerűbb újságcikkek segítségével. Ezt az alapot követheti az (erősebben a szaknyelvre támaszkodó) elméleti szakmai oktatás, mivel így könnyebben alakulnak ki a megfelelő mentális kapcsolatok az alapvető szaknyelvi és szakmai-gyakorlati ismeretek, valamint az elméleti ismeretek között.

6. Összegzés

Két szaknyelv (sport és gazdaság) szóasszociációs vizsgálatát elvégezve empirikus adatokkal kimutattuk, hogy szakemberek és nem szakemberek mentális lexikonjának felépítése különbözik egymástól. A megállapítás ugyan triviálisnak tűnhet, de utalunk kell rá, hogy szakemberek és nem szakemberek mentális lexikonjának szerveződését eddig szóasszociációs tesztekkel tudomásunk szerint nem vizsgálták.

A kutatások más összefüggéseket is feltártak: a mentális lexikon szakmai-szaknyelvi szerveződését nemcsak a szakma ismerete, hanem az életkor is befolyásolja. Bizonyos esetekben az életkor tűnik a fontosabb tényezőnek.

A két szaknyelvvvel kapcsolatos vizsgálatok csak az első lépései szaknyelv és mentális lexikon összetett vizsgálatának. Jelen kutatás a két vizsgált szaknyelvet homogénnek tekintette, ugyanakkor ezek a szaknyelvek számtalan további szaknyelvre oszthatók, amelyek külön-külön vizsgálhatók. A tanulmányban leírt összefüggések részletesebb, több szaknyelvre és változóra kiterjedő vizsgálata szükséges ahhoz, hogy a mentális lexikon szakmai szerveződésének mélyebb aspektusait feltárhassuk.

IRODALOM

- Baddeley, A. (2001): *Az emberi emlékezet*. Budapest: Osiris.
- Bánhidai Zoltán (1971): *A magyar sportnyelv története és jelene*. Budapest: Akadémiai.
- Balázs Géza – Grétsy László (2003, szerk.): *Sportnyelviünk a 21. század elején*. Budapest: Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma.
- Bárányné Szabadkai Éva – Mihalik István (2002, szerk.): *Közgazdasági Helyesírási Szótár*. Budapest: Tinta.
- Chikán Attila – Wimmer Ágnes (2003): *Üzleti fogalomtár*. Budapest: Alinea.
- Cramer, P. (1968): *Word Association*. London: Academic Press.
- Császár Róbert (2009): *A mentális lexikon szóasszociációs vizsgálata gazdasági és nem gazdasági végzettségű személyek esetében*. Szakdolgozat. Nyugat-magyarországi Egyetem, Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék.
- Fóris Ágota (2005): *Hat terminológiai lecke*. Pécs: Lexikográfia.
- Gósy Mária (2005): *Pszicholingvisztika*. Budapest: Osiris.
- Honfi László (2004): *Tornaszaknyelv*. Budapest – Pécs: Dialóg Campus.
- Huszár Ágnes (2005): *A gondolatól a szóig*. Budapest: Tinta.
- Jarema, G. – G. Libben (2007, szerk.): *The Mental Lexicon*. Amsterdam: Elsevier.
- Kovács László (2008): Nyelvi hálózatok a mentális lexikonban – Agykapocs-kutatás. *Alkalmazott Nyelv-tudomány* VIII/1–2., pp. 177–196.
- (2009): Irányított kapcsolatok a mentális lexikonban. *Modern Nyelvtudomány* XV/1–2., pp. 29–40.
- (2011, megjelenés alatt): *Nyelvi hálózatok és a mentális lexikon*. Budapest: Tinta K.
- Kurtán Zsuzsa (2003): *Szakmai nyelvhasználat*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- (2006): Szaknyelv. In: Kiefer Ferenc (szerk.): *Magyar Nyelv*. Budapest: Akadémiai. pp. 932–957.
- Lengyel Zsolt (2008): *Magyar asszociációs normák enciklopédiája*. Budapest: Tinta.
- McNamara, T. P. (2005): *Semantic priming*. New York: Psychology Press.
- Muráth Judit (2006): Sprachliches und enzyklopedisches Wissen beim Übersetzen von Wirtschaftstexten. In: uő.: *Szakfordítás és segédeszközök*. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, Közgazdaságtudományi Kar. pp. 37–44.
- Navracsics Judit (2007): *A kétnyelvű mentális lexikon*. Budapest: Balassi.
- Osvald Mária (2009): *A mentális lexikon rendezettsége. Sportszaknyelvi szóasszociációs vizsgálatok*. Szakdolgozat. Nyugat-magyarországi Egyetem, Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék.
- Postman, L. – G. Keppel (1970, szerk.): *Norms of Word Association*. New York: Academic Press.
- Rosenzweig, M. R. (1970): International Kent-Rosanoff word association norms, emphasizing those of French male and female students and French workmen. In: Postman, L. – Keppel, G. (szerk.): *Norms of Word Association*. New York: Academic Press. pp. 95–176.
- Umamoto, T. (1998): Hypertext and the Mental Lexicon: Using the Homepage for Learning Vocabulary. *The Journal of the Language and Culture Association* 13., pp. 19–29.

1. melléklet

A sportszaknyelvi asszociációs vizsgálat 100 hívószava, sorrendben felülről lefelé, majd balról jobbra (Osvald 2009)

Nadia Comaneci	repülőrajt	izom	zene	hoki
pálya	Csák Ibolya	akadály	bajnok	díjaz
atlétika	úszás	jég	dopping	torony
kesztyű	táplálékkiegészítő	KO	edző	Kuba
edzés	bíró	golyó	olimpia	laboratórium
válogatott	ring	gyorsaság	rittberger	bemelegítés
csavar	parasport	életmód	asszó	óvni
Amerikai Egyesült Államok	kötél	súly	Kína	7 méteres
módszer	bunda	torna	levegő	bajnok
ló	váltó	reklám	Bode Miller	aréna
kiállítás	energiaital	dákó	háló	drukker
kitartás	Tiger Woods	Pars Krisztián	verseny	Szekeres Pál
pénz	törölköző	gyúró	München	hazafutás
homok	láng	szlalom	fáradtság	zsákol
EPO	bukóforduló	fásli	himnusz	aranyérem
szabadtér	cukahara	dobogó	erőnlét	belép
cél	mez	sasszé	tatami	megélhetés
Wimbledon	orvos	cipő	átigazolás	achilles
büntető	stopper	pást	fut	kajak
gyümölcs	labda	Mark Spitz	sportorvos	sport

2. melléklet

Agyakapocs rendszer, első 100 hívószó, sorrendben felülről lefelé, majd balról jobbra (Kovács 2008)

alma	segíteni	adó	tiszta	nyár
ember	mobil	olcsó	számítógép	kevés
barátság	zöld	szabad	divat	kutya
hitel	nyaralás	teve	marketing	Magyarország
szép	ajándék	hír	kórház	áfa
piros	vállalkozás	enni	bankkártya	hobby
könyv	szék	gazdag	Európa	gazdaság
ünnepelni	motor	tolmácsolás	film	szabadidő
autó	nyelv	környezetvédelem	gyűlölni	fordítás
biztonság	tudás	fizetés	egészség	határ
tőzsde	reklám	szín	étel	vizsga
szépség	foci	újság	Internet	öröm
politika	inni	sok	sokkolni	múlt
tv	diploma	venni	kereskedelem	orvos
olvasni	sport	információ	hangulat	euró
drága	pénz	politikus	választás	kedves
e-mail	kenyér	mosoly	ár	piszkos
vidám	bevásárolni	vám	környezet	világ
szerelem	manager	bolt	aludni	új
bank	wellness	állat	nevetni	remény